

Ο Μύθος του Νεραϊδόσπηλιου στο Φαράγγι του Αστριτσίου, μια Διδακτική Παρέμβαση στο Πλαίσιο Προγράμματος Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης

Παπαστεφανάκη Α.¹ & Καλαθάκη Μ.²

¹Καθηγήτρια στο Γενικό Λύκειο Μελεσών

papastefan@sch.gr

²Υπεύθυνη Σχολικών Δραστηριοτήτων Β/θμιας Εκπαίδευσης Νομού Ηρακλείου

Kalath04mar@yahoo.gr

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το θεατρικό δρώμενο της Περιβαλλοντικής Ομάδας του Λυκείου Μελεσών αναβίωσε το 2003 το μύθο του Νεραϊδόσπηλιου στο φαράγγι του Αστριτσίου, μέσα από μια διδακτική παρέμβαση που αναπτύχθηκε στο πλαίσιο του προγράμματος Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης με θέμα «Τρόποι Παρέμβασης των Μαθητών στη Διατήρηση και Ανάδειξη του Φυσικού Περιβάλλοντος στις Πηγές Κάτω Βρύσης Αστριτσίου». Περιελάμβανε την ανάπτυξη συζητήσεων σχετικών με την οικολογία, την ιστορία και την παράδοση του φαραγγιού, τη συγγραφή σεναρίου βασισμένου στο μύθο των νεραϊδών, τη σκηνοθεσία και εγγραφή σε βίντεο της θεατρικής αναπαράστασης του μύθου. Σχεδιάστηκε ώστε να ικανοποιήσει ευρύτερες ομάδες διδακτικών στόχων μαθημάτων του Λυκείου, οι οποίες, στις αίθουσες διδασκαλίας του Λυκείου είναι δύσκολο να επιτευχθούν. Το σενάριο προέκυψε από τη συρραφή δυο μύθων.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύμφωνα με τα νέα ΑΠΣ, σε ένα αειφόρο, ενταξιακό και πρωτοπόρο σχολείο, το θέατρο μπορεί να εκληφθεί ως καλλιτεχνική φόρμα, τρόπος εξοικείωσης με τη γνώση, θεραπευτικό και εκτονωτικό μέσο, γνωστικό και εκφραστικό εργαλείο, τρόπος συνύπαρξης και συνεργασίας μέσα και έξω από το σχολείο (Φραγκή, 2011). Το Νέο Σχολείο έχει μεταξύ άλλων, ως κύρια επιδίωξη τη συναισθηματική ισορροπία του νέου ανθρώπου και την ένταξή του σε ένα διεθνοποιημένο, πολυπολιτιστικό περιβάλλον. Η παιδαγωγική τείνει στην ενσωμάτωση τόσο των νέων μορφών επικοινωνίας και πληροφορίας, όσο και στην ισόρροπη ανάπτυξη των ψυχικών, διανοητικών και αισθητικών κλίσεων του μαθητή.

Κάθε μεταφορά από ένα άλλο αφηγηματικό είδος σε εκείνο του δράματος είναι κατά ένα μέρος η δραματοποίησή του. Αποτελεί δραστηριότητα στην οποία συμβάλλουν η συμμετοχή μέσω της φαντασίας, η λογική της αλληλουχίας, η καλλιέργεια του λόγου και η δημιουργία σκηνικής γλώσσας (Φραγκή, 2011). Όλη η διαδικασία αναπτύσσεται παιδαγωγικά και καλλιτεχνικά ταυτοχρόνως, μένει όμως ανολοκλήρωτη συνήθως στις εκπαιδευτικές της φάσεις γιατί απομένει η τελική μορφή παράστασης, η οποία γίνεται μπροστά σε άλλο κοινό.

Το δράμα συνιστά μια δυναμική διαδικασία κατά την οποία οι συμμετέχοντες χρησιμοποιούν τα στοιχεία του θεάτρου, προκειμένου να δημιουργήσουν ένα φανταστικό κόσμο, ο οποίος περιλαμβάνει όψεις του πραγματικού. Εμπεριέχει το φυσικό, το κοινωνικό και πολιτιστικό περιβάλλον μέσα στο οποίο παρουσιάζονται ποικίλες καταστάσεις στις οποίες οι ρόλοι συνδέονται μεταξύ τους με διάφορες σχέσεις και αλληλοαντιδρούν (Αυδή Α., Χατζηγεωργίου Μ., 2007).

Το θεατρικό δρώμενο της Περιβαλλοντικής Ομάδας του Λυκείου Μελεσών αναβίωσε τον Μάρτιο του 2003 το μύθο του Νεραϊδόσπηλιου στο φαράγγι του Αστριτσίου, μέσα από μια διδακτική παρέμβαση που αναπτύχθηκε στο πλαίσιο του προγράμματος Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης με θέμα «Τρόποι Παρέμβασης των Μαθητών στη Διατήρηση και Ανάδειξη του Φυσικού Περιβάλλοντος στις Πηγές Κάτω Βρύσης Αστριτσίου». Περιελάμβανε την ανάπτυξη συζητήσεων σχετικών με την οικολογία, την ιστορία και την παράδοση του φαραγγιού, τη συγγραφή σεναρίου βασισμένου στο μύθο των νεραϊδών, τη σκηνοθεσία και εγγραφή σε βίντεο του θεατρικού δρώμενου. Ο μύθος αποτελεί το θεωρητικό λόγο με τον οποίο ο πρωτόγονος κατανοεί τόσο τη φύση όσο και την παρουσία του στον κόσμο και ερμηνεύει τα διάφορα κοσμικά φαινόμενα με στόχο να επέμβει, μέσω δρώμενων, διορθωτικά, αποτρεπτικά ή προτρεπτικά, στη φύση. Αυτά τα δρώμενα είναι μαγικοθησκευτικές τελετές, με κίνηση και ήχους, χωρίς γραπτό λόγο (Γραμματάς, 1997). Οι νύμφες είναι πνεύματα της βλάστησης, που τρέφουν φυτά, ζώα και ανθρώπους. Η σχέση τους με τη φυτική βλάστηση φαίνεται στους μύθους για τις Δρυάδες, περιοχή με το όνομα αυτό που σώζεται από παλιά στο φαράγγι του Αστριτσίου, με πολλούς αιωνόβιους δρύες (βελανιδιές). Ονομάζονται Δρυάδες, Μελίες νύμφες κατά τον Ησίοδο, διότι όταν γεννιούνται στα βουνά, φυτρώνουν από τη γη βελανιδιές που δεν τις κόβουν ποτέ οι άνθρωποι διότι αποτελούν τεμένη των αθανάτων θεών και άβατο για τους θνητούς (Κακριδής κά, 1986). Οι νύμφες Νηάδες είναι οι νύμφες των νερών, που ζουν κυρίως στους ποταμούς, και οι οποίες ερωτεύονται συνήθως βοσκούς, όπως αναφέρεται και στον μύθο της περίπτωσης μας. Στη μετατροπή των μύθων από αφηγηματικό σε θεατρικό με την ανάδειξη της περιεχόμενης δράσης, δηλαδή με τη δραματοποίηση, απομονώνονται τα πρόσωπα, οι ήρωες, που πάσχουν, ανασυνθέτεται το θέμα, πλάθονται σταδιακά οι χαρακτήρες των ηρώων μέσα από τον αυτοσχεδιασμό (Γραμματάς κά, 1999). Οι μαθητές, μέσα από την αφήγηση ιστοριών, όπως του μύθου των Νεραϊδών, μέσα σε ένα αυθόρμητο παιχνίδι, χρησιμοποιώντας τη λογική, το συναίσθημα, τη φαντασία, την κίνηση, το λόγο, δεσμεύονται στο ρόλο τους, παρασύρονται από τη ροή και εξέλιξη των γεγονότων, απελευθερώνονται και εκφράζονται δημιουργικά (Δίτσιου κά, 2005). Έτσι, με τα εργαλεία και τις τεχνικές της δραματικής τέχνης, συνδέοντας το συναίσθημα, την προϋπάρχουσα γνώση και την κοινωνικότητα, ενεργοποιείται η δημιουργικότητά τους, η οποία οδηγεί τους μετέχοντες σταδιακά στην ανακάλυψη της νέας γνώσης με βιωματική μάθηση (Μπία, 2006). Η θεατρική κωδικοποίηση, πλούσια σε ποιοτική προετοιμασία, έκφραση και πολυσημία, μπορεί να γίνει ένα ισχυρός λόγος απέναντι στην αφασία της σύγχρονης καθημερινότητας και στην ακινησία του τρόπου επικοινωνίας που βιώνουν οι νέοι σήμερα (Φραγκή, 2011). Στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, μπορεί να θεωρηθεί πως το θέατρο ενισχύει και καλλιεργεί τη γνώση της ανθρώπινης φύσης, των κοινωνικών δομών, την κοινωνικοποίηση των εφήβων, την ενασχόληση με τους κώδικες της τέχνης αλλά και το επιστημονικό ενδιαφέρον.

ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ

Γενική επίδιωξη σχολείου και τοπικής κοινωνίας είναι η διατήρηση και ανάδειξη του φαραγγιού, να μάθουν οι νέοι να ευχαριστιούνται τη φύση όλο και περισσότερο και με διαφορετική οπτική και προσέγγιση κάθε φορά που το επισκέπτονται, να εκτιμήσουν ως φυσικό θησαυρό ώστε να αγωνιστούν να το σώσουν αν ποτέ χρειαστεί. Το θεατρικό δρώμενο οργανώθηκε στο φαράγγι και στο καφενείο του Αστριτσίου από τους μαθητές της περιβαλλοντικής ομάδας με σκοπό να νιώσουν πιο πολύ τη φύση της περιοχής, να τη γνωρίσουν καλύτερα, να βιώσουν, θεατρικά, τον

έρωτα και την παράδοση μέσα σ' αυτήν. Σχεδιάστηκε ώστε να ικανοποιήσει ευρύτερες ομάδες διδακτικών στόχων των μαθημάτων της Βιολογίας, των Αρχών Περιβαλλοντικών Επιστημών, της Τεχνολογίας, της Πληροφορικής, της Φυσικής, της Χημείας, της Ιστορίας, της Λογοτεχνίας, της Εισαγωγής στο Δίκαιο και τους Πολιτικούς Θεσμούς, της Κοινωνιολογίας, οι οποίες, μέσα στις αίθουσες διδασκαλίας του Λυκείου είναι δύσκολο να επιτευχθούν. Το δράμα καλλιεργεί και άγει με τον πιο ολοκληρωμένο τρόπο όλα τα είδη δεξιοτήτων της ανθρώπινης προσωπικότητας, γνωστικές, συναισθηματικές, ψυχοκινητικές (Γιαννίκας κá, 1999). Δεδομένου ότι, οι ήχοι και οι εικόνες από τη φύση εκφράζουν ποικιλία συναισθημάτων σε ένταση και είδος, οι ήχοι και οι εικόνες που αξιοποιούνται από το φυσικό περιβάλλον για την εξωτερικευση συναισθημάτων ατόμων που εκπαιδεύονται σε ομάδες, μπορούν να γίνουν κίνητρα έκφρασης και να τα ωθήσουν ώστε να τολμήσουν να απελευθερώσουν την ψυχή τους και τη δημιουργικότητά τους, να μάθουν κάνοντας. Οι συμμετέχοντες μπορούν να εισπράξουν τη διαφορετικότητα του ψυχισμού των υπολοίπων, βιώνοντας από κοινού ήχους, εικόνες, υλικά από το φαράγγι, επιχειρώντας να κλείσουν τη σημασία τους σε λόγο, κίνηση και κείμενο. Η θεατρική τέχνη στην Εκπαίδευση, ως επιλεκτική έκφραση της ανθρώπινης αλληλεπίδρασης, συμβάλλει στην επανεξέταση συμπεριφορών και στάσεων από το περιβάλλον, στη διαμόρφωση περιβαλλοντικά ευαισθητοποιημένων και εγγράμματων πολιτών (Heathcote, 1985 στο Περδικάρη, 2005).

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Το σενάριο προέκυψε από τη συρραφή δυο συναφών μύθων που προέρχονταν από τα χωριά της περιοχής του φαραγγιού και εγγράφηκε σε βίντεο για τη διδακτική αξιοποίησή του από τους μαθητές που συμμετείχαν και των επόμενων σχολικών ετών. Αυτή η εκπαιδευτική δραστηριότητα Ήταν μια από τις εκπαιδευτικές δραστηριότητες που σχεδιάστηκαν και πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο του προγράμματος Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης το οποίο υλοποιήθηκε εκείνη τη χρονιά στο σχολείο. Στο θεατρικό δρώμενο που συγγράφηκε από τις καθηγήτριες της παιδαγωγικής ομάδας του προγράμματος, οι μαθητές ανέλαβαν ρόλους ντόπιων, ηθοποιών και κινηματογραφιστών, αυτοσχεδίασαν πάνω σε ένα υποτυπώδες σενάριο το οποίο τροποποιούσαν συνεχώς στην πορεία ώστε να εξυπηρετεί τους στόχους και τις ανάγκες έκφρασής τους, έκαναν μοντάζ στα παραγόμενα καρέ του βίντεο και παρουσίασαν το τελικό προϊόν σε ειδική Ημερίδα στο σχολείο στο τέλος της χρονιάς.

Το θεατρικό δρώμενο αναπτύχθηκε σε πέντε σκηνές: στο Νεραϊδόσπηλιο, στο Καφενείο του χωριού, στις Πηγές του ποταμού που διασχίζει το φαράγγι, στην εκκλησία Άξιον Εστί που βρίσκεται στην είσοδο του φαραγγιού, στην Κάτω Βρύση, εκεί όπου οι χωριανοί προμηθεύονταν στο παρελθόν το νερό. Οι σκηνές επιλέχθηκαν έτσι ώστε οι μαθητές να περάσουν από τα βασικά μέρη του φαραγγιού που εμπλέκονται στο μύθο αλλά και στον τότε και σήμερα κύκλο της ζωής των ντόπιων, ο οποίος είναι συνυφασμένος με τη ροή του νερού. Ο τόπος, η εποχή και το μεταφυσικό των νεράιδων πέρασαν χωρίς επιτήδευση στις ενδυματολογικές επιλογές, αυτοσχεδιάζοντας, χρησιμοποιώντας υφάσματα λευκά, ανάλαφρα, που σχημάτιζαν χιτώνες στο σώμα των μαθητριών. Οι μαθητές που υποδύθηκαν τους άνδρες στο καφενείο φορούσαν τα καθημερινά τους ρούχα. Μια σόλο λύρα συνέβαλε στη δημιουργία κατάλληλου κλίματος για δράση.

Πέραν της θεατρικής τεχνικής, οι συνεντεύξεις από τους ντόπιους, επιλέχθηκαν ώστε, μέσω της παράδοσης, να περάσουν τα μηνύματα της διατήρησης και ανάδειξης του φυσικού και πολιτισμικού κεφαλαίου της περιοχής από τις παλαιότερες στις νεότερες γενιές. Οι μαθητές μπήκαν στη νοοτροπία και γνώρισαν συνήθειες των

ντόπιων που επικρατούσαν στις αρχές του προηγούμενου αιώνα. Μια σκηνή του μύθου εκτυλίχτηκε στο καφενείο του χωριού όπου ο μύθος και η πραγματικότητα αναμείχθηκαν στα τραπέζια των θαμώνων του καφενείου και των μαθητών. Οι άλλες αναπτύχθηκαν ανάμεσα στα δένδρα και στα λουλούδια, δίπλα στα νερά, εκεί που οι κάτοικοι του χωριού καλλιεργούν τα περιβόλια, τους αμπελώνες και ελαιώνες τους πάππου προς πάππου.

Στη διδακτική παρέμβαση συνέδραμαν ο σκηνοθέτης της Θεατρικής Ομάδας και η υπεύθυνη του ΚΔΑΠ του Δήμου Ν Καζαντζάκη, ο Πρόεδρος του Πολιτιστικού Συλλόγου Αστριτσίου, εκπαιδευτικοί του σχολείου με διαφορετικές ειδικότητες για την υποστήριξη της διαθεματικής προσέγγισης του θέματος, γονείς και μαθητές.

Στις αρχικές κατατοπιστικές συζητήσεις και πρώτη επίσκεψη, το φεράγγι αντιμετωπίστηκε ως Εθνικός Δρυμός. Αναζητήθηκαν, μέσα από βιβλιογραφική διερεύνηση και συζητήσεις με τους φορείς που εμπλέκονται στη διαχείρισή του, οι παράμετροι που αφορούν το γενικό καθεστώς λειτουργίας των εθνικών δρυμών, την χλωρίδα και πανίδα του, το κλίμα, τους γεωλογικούς σχηματισμούς, την ανθρώπινη δράση με έμφαση στη χρήση του νερού, την Ιστορία, την παράδοση, τον πολιτισμό, τις περιβαλλοντικές πιέσεις που δέχεται. Παράλληλα, ασκήσεις πεδίου με χημική ανάλυση στο νερό, αναγνώριση φυτών και ζώων, μετρήσεις των δένδρων, έλεγχος της ζωτικότητάς τους, παρατήρηση γεωλογικών σχηματισμών, συνέθεταν τον καμβά πάνω στον οποίο οικοδομούσαν τη γνώση τους οι μαθητές. Μετά από αυτά ανέλαβαν πρωτοβουλίες για τη διαχείριση και ανάπτυξη του φεραγγιού. Οργάνωσαν συνδιάσκεψη όλων των εμπλεκόμενων φορέων, διένειμαν ερωτηματολόγια στους συμμαθητές τους και στους κατοίκους της περιοχής για να εκφράσουν τη γνώμη τους αναφορικά με την υπάρχουσα κατάσταση του φεραγγιού και τις προτάσεις και προσδοκίες τους για το μέλλον, συμμετείχαν σε δημοτικό συμβούλιο που αποφάσιζε για την πραγματοποίηση αναπτυξιακών έργων, στο οποίο μετέφεραν τις απόψεις τους και τα πορίσματα της έρευνάς τους.

ΣΕΝΑΡΙΟ ΓΙΑ ΕΝΑ ΚΑΘΟΔΗΓΟΥΜΕΝΟ ΑΥΤΟΣΧΕΔΙΑΣΜΟ...

Οι νεράιδες ξεπροβάλλουν μία-μία μέσα από το Νεραϊδόσπηλιο και κατευθύνονται προς τις Πηγές του ποταμού. Κάθε μια κρατάει ένα μαντήλι στο χέρι της, το οποίο κουνά με χάρη στη διάρκεια ενός ιδιότυπου αυτοσχεδίου χορού. Ένας ντόπιος, ο οποίος είναι παντρεμένος με μια από τις νεράιδες, παίζει φλογέρα και μονολογεί ότι του φαίνεται πως τα ρούχα που φορούν οι νεράιδες μοιάζουν κάπως με κάποιων γυναικών του χωριού του. Αναρωτιέται τι θα μπορούσε να κάνει για να επαληθεύσει τις υποψίες του.

Στο καφενείο, οι άντρες καθισμένοι στα τραπέζια, κουβεντιάζουν για τις νεράιδες στον Νεραϊδόσπηλιο και αρχίζουν να υπονιάζονται τις γυναίκες τους. Ο άνδρας που έπαιζε τη φλογέρα τους λέει ότι σκέφτεται να κόψει ένα κομμάτι ύφασμα από το φόρεμα της γυναίκας του, και το βράδυ που θα πήγαινε πάλι στο φεράγγι για να παίξει στις νεράιδες για να χορέψουν, να ελέγξει αν λείπει από το νεραϊδοφόρεμα αυτό το κομμάτι το ύφασμα.

Στις Πηγές του ποταμού οι νεράιδες χορεύουν με τους ήχους της φλογέρας ενός μουσικού, ο οποίος μάλιστα ελέγχει τα φορέματά τους. Ανακαλύπτει ότι από το φόρεμα μιας νεράιδας λείπει το κομμάτι που αυτός είχε κόψει. Το βγάζει από την τσέπη του και το παρατηρεί βρίσκοντας ότι ταιριάζει ακριβώς και απομακρύνεται σκεπτικός.

Παράλληλα, κρυμμένος μέσα στους κισσούς, πίσω από ένα βράχο, ένας νεαρός συγχωριανός του παρακολουθεί το χορό των νεραϊδων γοητευμένος από τις αέρινες κινήσεις τους και τη θεϊκή τους παρουσία. Είναι ερωτευμένος με μια από αυτές και

σε μια χορευτική της κίνηση καταφέρνει να της αρπάξει το μαντήλι. Αυτή το ψάχνει με πολλή αγωνία, αλλά επειδή η ώρα περνά και η αυγή φωτίζει, οι νεράιδες φοβούνται ότι θα χάσουν την ιδιότητά τους και εξαφανίζονται, αφήνοντας τη νεράιδα φίλη τους πίσω να αναζητά απελπισμένα το μαγικό μαντήλι που της προσδίδει τη μεταφυσική, μαγική ιδιότητα της νεράιδας. Όταν πλέον είχε ξημερώσει, η νεράιδα είχε μεταμορφωθεί σε μια νεαρή κοπέλα, η οποία αγκαλιασμένη με τον ερωτευμένο νεαρό φεύγουν προς το χωριό. Εκεί θα ζήσουν μαζί με το παιδί που θα αποκτήσουν...

Τα χρόνια περνούσαν και η νεράιδα μαράζωνε βλέποντας τον εαυτό της να αποκτά τα χαρακτηριστικά μιας κοινής θνητής, μια γυναίκας του χωριού. Τα σημάδια του χρόνου, μακριά από τις φίλες της τις νεράιδες, ήταν πολύ έντονα πάνω της. Μια μέρα όμως, εκεί που το παιδί της έπαιζε ευτυχισμένο και ανέμελο στην αυλή του σπιτιού τους, στην αυλή της εκκλησίας του Άξιον Εστί, ανυποψίαστο για αυτό που πρόκειται να συμβεί σε λίγο, έβαλε το χέρι του τυχαία σε μια τρύπα του τοίχου και ανέσυρε το μαγικό μαντήλι της μητέρας του. Εκεί το είχε σκόπιμα κρύψει ο πατέρας του πριν από χρόνια για να μη χάσει την αγαπημένη του γυναίκα όταν αυτή θα το ξανακρατούσε και θα αποκτούσε ξανά τις ξωτικές της ιδιότητες.

Δυστυχώς όμως, αυτό που φοβόταν τόσα χρόνια, έγινε. Η νεράιδα, παίρνοντας το μαντήλι και το παιδί της αναχώρησε για το φαράγγι έχοντας πλέον μαζί της το μαγικό εισιτήριο για τον κόσμο των νεραϊδών από τον οποίο την είχαν απομακρύνει χωρίς να τη ρωτήσουν.

Όμως, στην Κάτω Βρύση, οι νεράιδες δεν πλησιάζουν την παλιά τους φίλη αλλά χορεύουν μακριά, αποφεύγοντάς την επιδεικτικά, επειδή θεωρούν ότι έχασε τη μεταφυσική της ιδιότητα, ότι ηθελημένα τις εγκατέλειψε, πρόδωσε το μυστικό τους με το γάμο της. Αυτή, λυπημένη και ανόρεχτη με βαριές κινήσεις προσπαθεί να αναβιώσει το νεραϊδένιο παρελθόν της χορεύοντας απόμερα. Το παιδί της, «μαγεμένο» από το θέαμα που αντικρίζει, παίζει τη φλογέρα του, αντικαθιστώντας έτσι τον άνδρα που έπαιζε στο παρελθόν μουσική για να χορεύουν οι νεράιδες. Άνοιξε πλέον ένας νέος κύκλος στον κόσμο των νεραϊδών...

ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Το θέατρο από τη φύση του, όχι μόνο θεωρητικά, αλλά και πρακτικά διαθέτει, προβάλλει και τελικά υποβάλλει στους αποδέκτες του τον παιδαγωγικό και μορφωτικό του χαρακτήρα, αφού μέσω απ' αυτό επιτυγχάνεται η διοχέτευση αξιών, ηθικών επιταγών, κοινωνικών μηνυμάτων, πολιτισμικών αιτημάτων και ψυχοπνευματικών παροτρύνσεων (Γραμματάς, 1997). Στη δραματοποίηση, η παρουσίαση της ιστορίας του Νεραϊδόσπηλιου με τα ξωτικά και τις νεράιδες γίνεται μέσα στη σημερινή πραγματικότητα. Το αέρινο, το μεταφυσικό, το ανεξήγητο, το ξωτικό αναπτύσσεται μαζί με τη γνώση, την επιστήμη, την πραγματικότητα. Η δραματοποίηση λειτουργεί ως μέσο για την ανάπτυξη της προσωπικότητας και της γνώσης, δεδομένου ότι η προσωπικότητα εκφράζεται με τη συμπεριφορά (Γαρεφαλάκης, 1986). Με τη δραματοποίηση επιτυγχάνεται ουσιαστικά η εξωτερίκευση και προσωποποίηση των παθών που πραγματεύεται (Γραμματάς κά, 1999). Γίνεται δραστηριότητα πεδίου του υλοποιούμενου σχολικού προγράμματος Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, η οποία αναπτύσσεται μέσα στις βιοκοινότητες του φαραγγιού και προσεγγίζεται με τις γνώσεις και τις εμπειρίες της περιβαλλοντικής και παιδαγωγικής ομάδας και των εξωτερικών συνεργατών. Μέσα στο Νεραϊδόσπηλιο εκτυλίσσεται ο μύθος, το φανταστικό, το ανεξήγητο, προκαλώντας δέος, ενώ απέξω υπάρχει η πραγματικότητα, η εξήγηση, η ζωή της φύσης φωτισμένη από τον ήλιο, προσπελάσιμη, δίπλα στο γεφυράκι και στο μονοπάτι. Η δόμηση του δρώμενου σε σκηνές επιτρέπει τη διακοπή της δράσης της ιστορίας (ορίζοντα

προσέγγιση) και δίνει τη δυνατότητα στην ομάδα να εμβαθύνει γεγονότα, να αναστοχαστεί όσα έγιναν, να διερευνήσει τον τρόπο σύμφωνα με τον οποίο γίνονται τα γεγονότα και τα αίτια που τα προκαλούν (κάθετη προσέγγιση) (Murin, 1996:48, στο Αυδή & Χατζηγεωργίου, 2007). Δίνεται η ευκαιρία να προταθούν τρόποι με τους οποίους μπορεί να αλλάξει μια κατάσταση που δημιουργήθηκε, η οπτική γωνία και ο χρόνος. Η χρησιμοποίηση του δράματος ως μοντέλου μελέτης, με συγκεκριμένη συνθήκη ζωής ως δοσμένο πλαίσιο αναφοράς, αναλογεί προς τις προσομοιώσεις και κατασκευές μοντέλων τα οποία κατασκευάζουν οι μηχανικοί για να αντιπαραβάλλουν τα σχέδιά τους σε συνθήκες χρήσης (Somers, 2000). Υπό αυτήν τη θεώρηση, αποφεύχθηκε ο λόγος και επιλέχθηκε μόνο η σωματική άσκηση ως τρόπος, όχι μόνο να πεις το ρόλο σου αλλά και να τον δημιουργήσεις επί της σκηνής. Κείμενα διαλόγων ή μονολόγων δεν υπάρχουν στο σενάριο, μόνο οι ήχοι ακούγονται. Ως χώρος δοκιμών και υλοποίησης αυτής της διδακτικής προσέγγισης επιλέχθηκε το φαράγγι, ο ίδιος χώρος που εξέθρεψε το μύθο, ως άβατος, λόγω της γιγάντωσης του στη φαντασία των ντόπιων. Τα σκηνικά είναι η ίδια η φύση, τα μουσικά όργανα φτιάχνονται με φυσικά υλικά από το φαράγγι, προϊόντα του έμβιου και άβιου κόσμου του. Ο ήχος παράγεται από καλάμια και ξυλαράκια, χαρούπια, σπόρους, κουκουνάρια, πέτρες, από το θρόισμα των φύλλων, το φύσημα του ανέμου, το κελάδημα των πουλιών, το βούισμα των εντόμων, τη λύρα του ντόπιου οργανοπαίχτη. Το κελάρυσμα του νερού επενδύει τις σκηνές που εκτυλίσσονται στις όχθες του ποταμού, στο γεφυράκι. Ο νεραϊδόσπηλιος, ως χώρος, υποβάλλει, αναδεικνύοντας το πως η μαγεία του περιβάλλοντος σε κάνει να βγαίνεις από την πραγματικότητα. Στο χαμηλό φως που τρεμοπαίζει ανάμεσα στα κλαδιά, στο χώμα, στις πέτρες και στον ουρανό, πέφτεις σε σύγχυση του αληθινού και του φανταστικού, υποθέτεις ότι βγαίνουν νεράιδες και οι θρύλοι ξαναζωτανεύουν. Η ενδυμασία των νεράιδων είναι αέρινοι χιτώνες, ενώ των ανδρών, των ντόπιων, που είναι οι σύζυγοί τους σύμφωνα με το σενάριο, είναι ρούχα καθημερινά των χρόνων μας, με στόχο ο μύθος να ενσαρκωθεί σα να συνέβαινε στις μέρες μας. Ο χορός των νεράιδων μπορεί να θεωρηθεί ότι είναι οι ντόπιοι, η κοινή γνώμη, εκεί όπου εκφράζεται η αλήθεια, η εξήγηση, η άλλη όψη, αυτό που τελικά έχουμε όλοι μας μέσα μας αλλά φοβόμαστε να το βγάλουμε, η αμφιβολία και η προσπάθεια να ερμηνευτεί με τα σημερινά δεδομένα. Είναι αυτό που συνήθως απαντάται σε ένα κεντρικό ήρωα του θεατρικού έργου, και στην περίπτωση μας στις νεράιδες, στα ξωτικά.

Στο δρώμενο που περιγράφηκε παραπάνω, συναντήθηκε η Τέχνη με την Ιστορία, την παράδοση και την Οικολογία, διευρύνοντας την επιστημονική γνώση, αναζητώντας την αλήθεια, αναδεικνύοντας την ομορφιά. Ο επιστήμονας, ο καλλιτέχνης και ο εκπαιδευτικός είναι άτομα των οποίων οι ρόλοι περισσότερο ταυτίζονται παρά διαχωρίζονται στην εξέλιξη της ανθρώπινης κοινωνίας. Ο ρόλος τους και η ευθύνη τους απορρέουν και καταλήγουν στο κοινωνικό σύνολο. Στη σύγχρονη εκπαίδευση η πορεία της επιστήμης και της τέχνης είναι κοινή στην προσπάθεια επαναπροσδιορισμού παλαιότερων και νεότερων εννοιών και αρχών που αφορούν την επιστημονική και καλλιτεχνική παιδεία του ανθρώπου.

Στην πορεία της δραματοποίησης, δομήθηκε η «ενεργοποιός σκηνή», αυτή που σχεδιάζεται ρεαλιστικά (όχι πραγματικά) ή μεταφορικά με τη ζωή των συμμετεχόντων και θέτει ερωτήσεις, βάθυνε η ιστορία, αναζητήθηκε το πως μαθαίνεις από τη διαδικασία, από τους άλλους, από τον εαυτό σου, εντέλει πως μπορείς να φανταστείς εσύ τη δική σου ζωή, σύμφωνα με την Ε. Κωνστανταράκη (2006). Η ιστορία δεν αποδόθηκε με ρεαλιστικούς διαλόγους, με εξαίρεση τους αυτοσχέδιους στο καφενείο, αλλά εξιστορήθηκε με κίνηση, ήχο και εικόνα, παρουσιάζοντας τη σημασία που απέδιδαν οι άνθρωποι στα φαινόμενα που

αδυνατούσαν να ερμηνεύσουν. Οι θρύλοι κρύβουν πάντα μέσα τους μια αλήθεια, η οποία, στο διάβα των αιώνων χάνει την προφανή μορφή της και αποκτά μεταφυσική διάσταση, στη βάση του ανεξήγητου και ανερμήνευτου της προηγούμενης εποχής. Στην αδυναμία τους οι άνθρωποι να ερμηνεύουν καταστάσεις και γεγονότα, τους ίδιους τους φόβους τους, τα μεγεθύνουν, τα θεοποιούν, τα μεγιστοποιούν, μιας και δε μπορούν να επέμβουν σ' αυτά και να τα αλλάξουν. Επιλέγουν τον ονειρικό τρόπο, τις εξαυλωμένες νεράιδες, τις αραχνοΰφαντες, για να αποδεχτούν την αδυναμία πρόσβασης στο φαράγγι και τον νεραϊδόσπηλιο τη νύχτα, είτε διερχόμενοι, είτε για να κλέψουν λαχανικά και φρούτα άλλων ιδιοκτητών. Οι μύθοι αυτοί λειτούργησαν αποθαρρυντικά και αποτρεπτικά, για την προστασία της περιουσίας και του εισοδήματος των εχόντων και κατεχόντων γης έναντι των μη σε δύσκολα χρόνια στερήσεων και πείνας. Το τρεχούμενο νερό του ποταμού καθιστά τα χωράφια στις όχθες του πολύτιμα αφού υποστηρίζει την αποδοτική καλλιέργεια λαχανικών και φρούτων, σε όλη τη διάρκεια του έτους. Η ιδιοκτησία τέτοιων περιοχών τον προηγούμενο αιώνα εξασφάλιζε την απαραίτητη τροφή για τη ζωή των οικογενειών των ιδιοκτητών των παρόχθιων καλλιεργειών και συνιστούσε εγγύηση της ποιοτικής τους διαβίωσης έναντι άλλων οικογενειών του χωριού των οποίων οι ιδιοκτησίες δεν ήταν αρδευόμενες.

Στη Συνδιάσκεψη όλων των φορέων της περιοχής που ασχολούνται με τη διαχείριση του φαραγγιού του Αστριτσίου καθώς και στην Ημερίδα παρουσίασης των αποτελεσμάτων του προγράμματος, οι οποίες οργανώθηκαν στο σχολείο από την Περιβαλλοντική Ομάδα με τη συμμετοχή της τοπικής και σχολικής κοινότητας, οι μαθητές συζήτησαν, παρουσίασαν εργασίες, έκαναν διαπιστώσεις, διατύπωσαν προτάσεις που αφορούσαν τη διαχείριση του φυσικού αυτού οικοσυστήματος (Καλαθάκη, 2005). Κύριος στόχος όλων ήταν η ανάδειξη ενός γνήσιου και όμορφου περιβάλλοντος χωρίς την αλλοίωση της αρχικής του μορφής, η προστασία και η φροντίδα των φυτών και των ζώων που ζουν στο φαράγγι. Στα ερωτηματολόγια που συμπληρώθηκαν, υπήρξαν αντιφατικές απόψεις για τις δραστηριότητες που μπορούν να αναπτύσσονται στο εσωτερικό του, όλοι, όμως, συμφώνησαν πως στο φαράγγι χρειάζονται ήπιες παρεμβάσεις με φυσικά υλικά που να εναρμονίζονται με το περιβάλλον.

Η ανάσυρση του μύθου του Νεραϊδόσπηλιου από τις μνήμες της τοπικής κοινωνίας και η δραματοποίησή του μέσα στο περιβάλλον αναφοράς του, καθιστά το φαράγγι εξαιρετικό εκπαιδευτικό περιβάλλον για τη διαθεματική, διεπιστημονική προσέγγιση θεμάτων οικολογίας, κοινωνιολογίας, ιστορίας, λογοτεχνίας, καλλιτεχνικών, αθλητισμού, που μαζί με την αναψυχή συμβάλλουν στην ευαισθητοποίηση των μαθητών έναντι της παρελθοντικής και σημερινής του οντότητας, προσφέροντας με ευκολία, ποικιλία διδακτικών εργαλείων για να μπορούν οι μαθητές να το συλλάβουν σε πολλαπλά γνωστικά επίπεδα μέσω της πρωτότυπης επιχειρούμενης διδακτικής διαδικασίας της δραματοποίησης σε φυσικό περιβάλλον. Οι εγείρομενες στάσεις, θα μπορούν στο μέλλον να οδηγήσουν και σε φιλικές συμπεριφορές προς το μεγάλο αυτό φυσικό και πολιτιστικό κεφάλαιο της περιοχής.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αυδή Α., Χατζηγεωργίου Μ. (2007). Η Τέχνη του Δράματος στην Εκπαίδευση, Εκδόσεις Μεταίχμιο.
- Γαρεφαλάκης Ι. (1986). Ειδική Διδακτική των μαθημάτων του Δημοτικού Σχολείου, 2^η έκδοση, Αθήνα.
- Γιανίκας Α, Κοσμόπουλος Τ., Μπαλλά Ε., Σταυρακάκης Ι. (1999). Το Παιδαγωγικό Παιχνίδι, Καλαμάτα.

- Γραμματάς Θ. (1997). Θεατρική Παιδεία και Επιμόρφωση των Εκπαιδευτικών, εκδόσεις Τυπωθήτω, Αθήνα.
- Γραμματάς Θ., Μουδατσάκης Τ., Τζαμαργιάς Π., Δερμιτζάκης Χ. (1999). Στοιχεία Θεατρολογίας Α Ενιαίου Λυκείου, Σχολικό Εγχειρίδιο, ΟΕΔΒ.
- Δίτσιου Μ., Σίμου Π και Παυλικάκης Γ. (2005). Νέοι Προσανατολισμοί στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση με Όχημα το Εκπαιδευτικό Δράμα, η Εμπειρία από ένα Επιμορφωτικό Εργαστήριο, 1^ο Συνέδριο ΣΠΠΕ, Κόρινθος 23-25 Σεπτεμβρίου.
- Κακριδής Ι. Θ., Ρούσος Ε.Ν., Καμαρέττα Α., Σκιαδάς Α., Παπαχατζής Ν. (1986) Ελληνική Μυθολογία, Οι Θεοί, Εκδοτική Αθηνών σελ 283.
- Καλαθάκη Μ. (2005). Το φαράγγι του Αστριτσίου: προσέγγιση της βιοκοινωνίας του μέσα από το σχολικό πρόγραμμα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης. «Για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση», τεύχος 33, Άνοιξη-Καλοκαίρι 2005, ISSN : 1108-1120, Κωδικός Εντύπου: 6523, εκδόσεις ΠΕΕΚΠΕ, Φίλιππος Εκδοτική Βορείου Ελλάδος, σ.σ. 22-26. Διαθέσιμο σε ηλεκτρονική μορφή στις ιστοσελίδες <http://www.envedu.gr/Documents/%ce%a0%ce%95%ce%95%ce%9a%ce%a0%ce%95%20%ce%a4%ce%b5%cf%8d%cf%87%ce%bf%cf%82%2033.pdf> και http://www.ekke.gr/estia/Inteduc/PE_PEEKPE/Download/T33.pdf
- Κωνστανταράκη Ε. (2006). Η προσωπική ιστορία, οι μνήμες τα βιώματα ως δημιουργοί χρήσιμης γνώσης, 5^η Διεθνής Συνδιάσκεψη για το Θέατρο/Δράμα και τις Παραστατικές Τέχνες στην Εκπαίδευση & Περιφερειακό Συνέδριο του Διεθνούς Οργανισμού για το Θέατρο στην Εκπαίδευση-International Drama/Theatre & Education Association, Creating New Roles for the 21st Century, Αθήνα 11-23 Μαρτίου.
- Περδικάρη Σ. (2005). Η Δραματική Τέχνη στην Εκπαίδευση ως Μεθοδολογικό Εργαλείο Περιβαλλοντικής Ευαισθητοποίησης, Σύγχρονο Νηπιαγωγείο, τ. 44.
- Φραγκή Μ. (2011). Η αξιοποίηση του θεάτρου στην εκπαίδευση, στο Βασικό Επιμορφωτικό Υλικό, τόμος Γ Αξιοποίηση των Τεχνών στην Εκπαίδευση, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Αθήνα.
- Somers J. (2000). Drama in Education, Αναζητώντας τη θέση του Θεάτρου στη Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευση, Πρακτικά από την 1^η Διεθνή Συνδιάσκεψη για το Θέατρο στην Εκπαίδευση, Αθήνα 15-17 Δεκεμβρίου.